

EN PRO DEL ESPERANTO (1)

Al senyor Bonaventura Riera

El senyor Bonaventura Riera, en un article titulat *Contra l'Esperanto* publicat a *La Devantera* del dia 15 de novembre d'aquest any, després d'un preàmbul dedicat a tractar de si es millor l'adopció d'una llengua internacional o la de varies, fa una serie de consideracions sobre la llengua internacional *Esperanto* en les quals vol demostrar la *solenne tonteria y passatempis infantil d'això que s'anomena Esperanto*. Y lo que verdaderament demostra'l senyor Riera es que desco-neix per complet dit idioma.

Pera començar ens diu lo següent:

Si tots els pobles del món utesin un meteix llenguatge, com que no tindrien sinó una sola manera de expressarse, les idees de la Humanitat se ressentirien de certa uniformitat que constituhiria una nota discordant en la infinita varietat de tots els organismes de l'Univers.

Jo no entench en què podria consistir aqueixa uniformitat en les idees, mes jo asseguro que, si durant tot el temps que la Humanitat existeix, solsament s'hagués parlat un sol idioma, may se'n hagueren adonat les generacions d'aquesta uniformitat de que ens parla el senyor Riera; perque desconeixent la existencia d'altres idiomes, no podrien desitjar may allò que no coneixen; y jamay a cap home se li haguera ocorregut inventar un altre idioma pera no entendres una part de la Humanitat ab l'altra, o pera diferenciarse, o pera donarse'l gust de parlar dues llengües.

Però, en aquesta qüestió, lo que llastimosament confón el senyor Riera es la llengua internacional ab la llengua universal, y en-semps nega la necessitat de la existencia de la primera.

Una cosa es la llengua internacional y una altra es la llengua universal. La primera es

(1) Els de *La Devantera*, fent com sempre'ls mosca-baebes, se despengen en son darrer número ab una infantívola nova en la que (ay senyor!) ens tracten de mal educats per haver contestat les tonteries d'en Bonaventura Riera en la forma que ho feu nostre company Pujulá. Que'ls qui qualifiquen de ganduls y mandres als qui estudien l'Esperanto, s'ofenguin després quan se'ls qualifiqui a n'ells de rutinaris y antiquats, té molta gracia. Però si no obressin així, ja no serien els de *La Devantera* qui són.

Nosaltres tenim per costum afegir a les afirmacions probes; y una proba de l'afirmació que fem de la dubtosa bona fe dels de *La Devantera* ho es l'article que publicuem a continuació: article que fou portat al director d'aquell periòdic pera que'l publicués, y qu'ell va rebutjar. Ab això bé poden veure nostres llegidors fins ahont arriben els *protestants eterns* que no accepten les rèpliques però hipòcritament se planyen de que no se'ls repliqui.

la llengua que serviria pera entendres unes nacions ab altres que no parlen un meteix idioma, y la segona la que parlaria la Humanitat donat el cas qu'en les cinch parts del món existis un sol idioma.

A n'això ultim no hi tendeix pas l'Esperanto, sinó al contrari, respectant les nacionalitats, proporciona'l medi pera que aquestes s'entenguin fàcilment unes ab altres y salva l'inconvenient de tenir d'aprendre varies llengües pel mer fet de que uns homes no s'entenen ab els altres; y en cambi el senyor Riera diu que millor que adoptar una llengua internacional seria usarne unes quantes, com per exemple:—diu el senyor Riera — *per Europa y América podrien adoptar-se'l francès, l'anglès y l'alemany, per l'Àfrica l'arab y per l'Asia y Oceania'l xino y el tagal*, etc. Es a dir, que si el món constés de 25 parts y en cada una d'aquestes parts s'hi parlessin idiomes diferents, y tinguessin preponderancia una sobre'ls altres, y aquests fossin distints dels altres llenguatges de les altres parts del món, lògicament y seguint la seva teoria, pera entendres unes nacions ab les altres se tindrien d'aprendre al menys 25 o 30 idiomes; y això, diu el senyor Riera, *seria un immens progrés y un immens grau de civilització, a l'alcanc de tothòm*. No seria això voler posar obstacles a la germanor de les nacions y races, germanor tan necessaria y que tant se desitja modernament?

Una de les aspiracions de l'Esperanto es que un Estat l'adoptés com a llengua internacional, y allavors indubtablement els altres estats l'acceptarien. El senyor Riera no deu desconèixer que un dels problemes que han preocupat més a la diplomacia es l'establiment d'una sobirania internacional, y a la vegada d'una llengua també internacional; però han topat ab la dificultat d'escullirne una, entre les existents. Y la qüestió encara està per resoldre ja qu'en les diverses conferencies internacionals no sempre s'ha empleat el meteix idioma, donchs no s'han decidit may per cap, pera no donar preponderancia a un idioma sobre'ls altres. L'Esperanto omlpe aquests buyt en la diplomacia, donchs essent, com es, una llengua neutral, com que seria de tothòm, tothòm l'acceptaria.

Jo li posaré un cas pràctic. Suposém que l'Estat espanyol se constituís autonòmicament; es a dir, reconeixent les diferents parts components de la península ibèrica y que quiscuna usés de son propi idioma. Llavors sorgiria'l gran problema de ¿quina llengua tendria d'emplear el poder central pera les seves relacions oficials ab les diverses parts de dit Estat? Si per exemple l'Estat espanyol volgués emplear la castellana, els demés protestarien, ja que sempre podrien malpensar que aquesta adopció no's convertis un altre dia en imposi-

ció, precindint de que l'Estat espanyol no tindria cap rahó d'adoptar una determinada llengua donantli supremacia sobre les demés. Si l'Estat espanyol volgués el català, ab molta rahó podrien protestar els castellans y demés pobles ab propri idioma, y sempre per la meiteixa rahó de la supremacia d'una llengua sobre les altres. Es a dir, que's plantejaria'l trist problema de la rivalitat entre races. Però si l'Estat espanyol adoptés una llengua internacional neutral com l'Esperanto, la qüestió desseguida estaria resolta, donchs cap nació integrant de dit Estat se veuria humiliada per la supremacia de la llengua d'una altra. Ja veu quàn palpable es la necessitat d'una llengua internacional neutral, que no pot ésser sinó artificial com l'Esperanto. Ja veu també com el problema de la llengua internacional no es una utopia dels esperantistas entusiastes de sa llengua, donchs ha preocupat sa necessitat a homes tan intellectuals (oh! molt més intellectuals que'l senyor Riera) com Leibnitz, Bacon, Descartes, etc.

Fins aquí el senyor Riera ataca la necessitat de la existència d'un idioma internacional. Després ataca l'Esperanto no precisament com a idioma internacional, sinó com a mer idioma.

Y diu: *un idioma que s'aprèn ab 19 regles se veu a la llengua que ha d'ésser ben pobre.* Se veu a la llengua que al senyor Riera l'Esperanto l'hauria convençut més si la seva gramàtica hagués sigut ben grossa, un llibre *in folio*, ab un próleg ben llarg y un epíleg per l'estil, ab els obligats *apèndices* y etc., etc.

Se veu que li agraden les coses qu'enlluherin, qu'esparverin, però la vera concreció, la fórmula científica pera ell no val res. Se veu que no ha tingut en compte aquell proverbí català: «Quant més petita la nou, més remor mou.» Y l'Esperanto n'ha fet molta de remor; són ja més de 150 les societats de propaganda fundades, més de 20 les revistes esperantistes, y's calcula'l nombre d'esperantistes que saben parlar l'idioma en uns 100.500.

La gramàtica Esperanto consta, no de 19 regles sinó de 16. Això demostra precisament la senzillesa de l'idioma y no la seva pobresa, donchs que una llengua sia senzilla no vol dir que necessàriament sia pobra en la seva construcció.

No sols es senzill l'Esperanto sinó qu'es més senzill que les llengües naturals. L'Esperanto sols consta de regles generals; per lo tant està salvat el gran inconvenient que tots trobèem en l'estudi de les llengües naturals de tenir d'aprendre'l sens nombre d'excepcions que hi ha en la formació del genre dels substantius y adjectius, quan no ensopeguem ab llengües que quasi tots els verbs són irregulars, com l'italià y l'anglès. En Esperanto no hi existeix pas tot això, el substan-

tiu es l'única part de la oració que cambia de genre, y sempre ho fa d'una manera regular y lògica, y no hi ha excepcions, no's coneixen verbs regulars ni irregulars, tots són uns.

Y si senzill es en la seva construcció, senzill es en la seva apreusió. A tots els que han après l'Esperanto els hi ha costat molt poch temps el poder sostenir una conversa ab facilitat. Un periodista rus que desitjava conversar ab uns estudiants suechs que solament sabien parlar son idioma patri y l'Esperanto, començà al demati a aprendre aquest idioma y al vespre ja podia conversar lliurement ab dits estudiants. Y com aquest són molts els casos que demostren la rapidesa ab que's pot aprendre l'Esperanto. La seva senzillesa constitueix el gran atractiu del seu estudi. Però si l'Esperanto es tan senzill, no per això desmereix sa perfecció, esa dir, sa precisió matemàtica, sa flexibilitat y sa ilimitada riquesa. Per això l'Esperanto es una llengua artística. Res més hermós en un idioma que, una vegada concebuda una idea, se pogués manifestar a l'exterior per medi d'una paraula propia y adequada. ¿Quina es la llengua natural que pot gosar d'aquesta qualitat? Cap. L'Esperanto en cambi es tan lògic en sa construcció, es tan precis, es tan flexible, que ab una sola paraula pot expressar tota idea per estranya que sia. ¿Per què les llengües existents no poden ferho tot això — donchs totes elles pera expressar idees, especialment si són noves, necessiten emplear varies paraules— y l'Esperanto ho pot fer? Per una rahó molt senzilla. Precisament perque totes les llengües existents són naturals y l'Esperanto es artificial. En una llengua natural no ha sigut la lògica la ley de sa formació, sinó la necessitat; mes en l'Esperanto, idioma artificial, ha sigut la lògica y la rahó de l'home la ley de sa formació, y per això sempre serà més perfecta que una de natural. Una llengua artificial sempre podrà perfeccionarse infinitament, cosa que no poden ferho les naturals perque per'arribar a llur perfecció tindrien d'emplear paraules *no usades*, y allavors deixarien d'ésser naturals. En Esperanto no hi ha paraules *usades* y *no usades*; y per això may serà *anticastiç*, l'emplear una paraula feta lògicament qu'expressi una nova idea per extravagant que sia. ¿Y encara s'atrevirà a negar la força d'expressió de l'Esperanto dihent ademés que es menys expressiu que'l llenguatge dels sorts-muts? Quan vostè afirma tot això, com se veu que no ha sentit parlar may en Esperanto! Com se veu que desconeix les hermoses poesies que s'han escrit en dita llengua!

Les llengües naturals perden sa puresa al posarse en contacte ab altres idiomes naturals. Exemple: el català en la Catalunya Ibèrica que s'ha castellanisat, sobre tot a Barcelona, y el de la Catalunya Gàlica que

s'ha afrancesat, fonèticament y ortogràficament, etc. L'idioma neutre permet mantenir en sa puresa ls idiomes naturals, perque, usantlo, impedeix llur contacte immediat.

Ademés, l'Esperanto, pera ésser més perfecte, ha resolt el problema de la pronunciació — qu'es, al meu entendre, el més difícil en una llengua internacional—empleant tots aquells sons més generals y de més fàcil emissió. Dirà vostè que ab tot y això es impossible que'ls individus de les diverses nacionalitats el pronunciebin igual. Jo no li nego en absolut, però es tan insignificant la diferència de pronunciació d'un italià, francès, català, anglès, noruech, alemany, etc., que si vostè'ls sentís parlar no distingiria a quina nacionalitat pertanyen. Li citaré un fet. En el primer congrés esperantista celebrat a Boulogne-Sur-Mer, se representà una comèdia de Molière traduïda a l'Esperanto: *Un casament per força*. Dels deu individus que prenen part en la representació, vuyt eren de nacionalitat diferent, y ab tot y això s'entengueren molt bé y el públich també'ls entengué molt bé.

¿Per ventura si aprenem els altres idiomes naturals desapareix el problema de la pronunciació? Precisament es una de les coses que sols pot solventar un idioma artificial.

Mes vostè diu que als pobles que desconeixen per complert les arrels llatines y germàniques de que està format l'Esperanto els hi serà tan difícil aprendre dit idioma com el francès o l'alemany. Me sembla que respecte a aquest punt no tinc res que contestar, donchs ja he demostrat que l'Esperanto es més fàcil que qualsevol altre idioma natural. Y els asiàtics y africans, lo meteix que'ls europeus, aprendran sempre millor lo fàcil que lo difícil.

Ademés, vostè afirma que *la propaganda esperantista significa la mandra d'aprendre llengües vives*. Jo per la meua part li diré que'm consideraria molt desgraciat si morís sens conèixer al menys 506 llengües vives; y com a mi els hi passarà a tots aquells qu'estudien els idiomes pera conèixer a fons llur construcció y llur literatura.

Y a vostè l'espanta'l triomf de l'Esperanto perque—segons diu—*seria la ruina de la importantíssima ciència filològica*. Diguim: el comerciant, el viatjant, el diplomàtic y tots aquells que més o menys se relacionen ab els diversos països en que s'hi parlen diversos idiomes y que aprenen—generalment malament—un, dos o més idiomes (que ja es dir molt) sols pera ferse comprendre o pera fer negocis, es a dir pera un fi purament utilitari, ¿quin bé reporten a la filologia? No podem acceptar els vehiculs locomotrius perque la fabricació d'espardenyes vindria a menys!! Com que no ho fan per un fi científich, mal poden afavorir a aquella ciència;

y tots aquests serien els qui més fàcilment deixarien d'aprendre llengües vives per aprendre l'Esperanto. Els filòlegs—que són molt pocs—encara que triomfi l'Esperanto, may deixaran d'estudiar idiomes, perque es ben cert que tot allò qu'existeix o ha existit sempre es digne d'estudi pera'ls esperits científichs.

Y no'n dubti, l'Esperanto triomfarà ja que fins ara no s'ha inventat un idioma internacional més perfecte; y els esperantistes, tan entusiasmats ab l'Esperanto, no som exclusivistes, donchs si se'n presentés un'altra llengua millor també l'acceptariem; mes estem convençuts de la quasi impossibilitat d'inventarne una de més perfecta. Y per això triomfarà, y serà la llengua del diplomàtic, convençut de l'empleu d'un idioma neutral; serà l'idioma del comerciant que persuadit de que ab un sol idioma's farà entendre per tot arreu, no perdrà'l temps—que sempre pera ell es or—aprenent varies llengües o una més difícil; serà la llengua de l'obrer, donchs aquest veyente obligat moltes vegades a fugir de sa patria per falta de trevall y sabent que ab un sol idioma serà comprés allà hont vagi, la seva intel·ligència no acostumada a l'estudi, aprendrà ab més facilitat l'Esperanto que un altre idioma qualsevol, y no's veurà obligat a permanèixer llarch temps en un país sens apenes poderse comunicar als demés homes y serà un poderós medi pera realisar la tant per ell sospirada federació internacional obrera. Serà la llengua de la federació dels Estats y la llengua de la gran confederació universal. Moltes y moltes més rahons podria alegar pera rebatre sa teoria anti-esperantista y a la vegada apoyar l'Esperanto; mes en la impossibilitat de ferho pera no allargar més el meu trevall, me limitaré a recomanarli la *Fundamenta Krestomatio de la lingvo Esperanto*, de l'inventor de la llengua doctor Zamenhof. En aquesta obra hi trobarà un magnífich trevall de Mr. Beaufront en el que, ab nombrosos y més forts arguments dels que jo he aduït, li demostrarà dit senyor fins a la evidència, no sols la necessitat y possibilitat de la existencia d'un idioma internacional, sinó que aquest no pot ser altre que un d'artificial, y aquest, l'Esperanto, donchs ell evidencia la impossibilitat de ferne un altre de millor. D'aquesta manera vostè podrà profundisar més en l'estudi de l'Esperanto, donchs són molts aquells que volent combatre l'Esperanto l'han estudiat a fons y s'han convertit en sos entusiastes campions.

Mes vostè ha obrat com aquells que quan se presenta una idea redemptora o revolucionaria, sense conèixerla a fons, propaguen escrits fentli una oposició sistemàtica. Això a mi no m'estranya, donchs estich convençut de qu'en aquest món hi ha sers que tenen més

afició a la Deesa *Rutina* que a la Transformació, més devoció al gran Deu *Motllo* que a la Revolució. Y com vostè n'hi ha molts.

D. BONET C.

NOTES BIBLIOGRAFQUES

Manel Rocamora. VERGONYA. Segon accés al concurs de noveles de «L'Avenç.» — Barcelona. 1905.

Els escriptors catalans que s'han dedicat a la novela han mostrat molt sovint al·lirar-se'ls arguments llurs preferencies per als que componen descripcions dels llocs i de les costums de les encontrades d'hont ells mateixos procedeixen. Així venen a ésser moltes d'aquestes narracions petites apologies de coses que sense deixar en absolut d'ésser interessants, potser no tenen la trascendencia que l'escriptor les hi atribueix y que l'amor al país nadiu tendeix a exagerar bon xich.

En la novel·la del senyor Rocamora hi es ben manifesta la complacencia ab que l'autor parla d'algunes costums propies de la gent del Camp de Tarragona; y es ben manifest també l'esforç fet per obtenir la fusió d'aquest element pintoresch ab la novela del minyó que, senzill terraçà, s'enamora platònicament de la senyoreta de ciutat, la qual està ben lluny de sospitar aytals inclinacions en qui no pot socialment ésser comparat ab ella; precisament de reconèixer aquesta inferioritat es que naix en el cor del pobre minyó la sensació de *vergonya* que ve a ésser, ademés del titol, el pensament capdal de l'obra.

Es natural, donchs, que pera obtenir aquest efecte de contrast hagi degut el senyor Rocamora fer remarcar l'estat de pobresa de les colles d'aplegadores que les feynes agricòles atrauen al Camp en temps d'estiu; emperò potser més que de la pobresa, la inferioritat d'en Pauet prové de sa propia insignificancia com a home, per quant l'estremada potestat que sa mare exerceix sobre d'ell anula tota iniciativa de sa part. Si no fos aquesta manca de personalitat d'ell, lo que devé un sentiment d'impotencia hauria pogut ésser un estímul de sa voluntat; y el fi de la novela y el titol haurien degut ésser uns altres totalment oposats als d'ara.

Mes al senyor Rocamora li ha plagut fer ho així privant d'un major desenvolupament a sa narració, y fenthi entrar per al cas aquell element descriptiu a que havem fet referència. Així ha resultat que la novela ens faci la impressió d'una serie de quadrets molts que la unitat d'argument no consegueix lligar ab prou intensitat pera que mutualment se

facin valdre; lo qual no impideix que l'autor posi de manifest separatament sa traça en descriure y sa percepció de psicòleg.

John Ruskin. ELS LLIRIS DEL JARDÍ DE LA REINA. Traduhit de l'anglès per Manel de Montoliu. — Barcelona, Biblioteca Popular de L'Avenç, 1905.

Es una obra meritoria l'haver posat aquest llibre en condicions d'ésser llegit y meditat per les dones catalanes. Avuy que tota Catalunya's deixondà ab el presentiment d'un demà esplendorós, cal que la dòna per sa part se posi igualment en condicions de poder triomfar dels prejudicis que'ls obliguen a compartir l'enderrement social de la nació espanyola.

Y el feminisme a ultrança que tracta de fer de la dòna un *esprit fort* capaç de competir ab l'home y de suplirlo en totes les ocasions, està ben lluny d'ésser una solució; es una aberració y no es més, ja que descentrant a la dòna del lloc que deù ocupar segons les funcions socials que li corresponen per naturalesa, la impossibilita de tota acció feconda y no la habilita pas per allò a que pretén adaptarla.

Pera millor fer comprendre'l pensament de l'autor en aquest punt, y respecte la manera com creu qu'ha d'ésser educada la dòna, copièm els següents fragments:

«Jo crech, donchs, que la educació d'una noya hauria d'ésser aproximadament, en quant al curs y a la matèria dels estudis, la mateixa que la d'un noi, però ab una completament distinta direcció... Parlant en general, un home té de saber a fons qual-sevol llengua o ciencia que estudihi, mentres que una dòna té de saber la mateixa llengua o ciencia, solament, emperò, en quant la facin apta para simpatisar ab les aficions del seu marit y ab les dels seus millors amichs.»

«... una dòna pot sempre ajudar el seu marit ab lo que ella sab, adhuc essent poca cosa; ab lo qu'ella sàpiga a miges o ignori del tot, no podrà fer més que amohinarlo.»

Y no'n sabem estar de copiar lo que diu respecte les lectures que convener més a les dones:

«... Car respecte a n'aquesta malaltia tentació de llegir noveles, no es lo que pugui haver de dolent en una novel·la que hauriem de témer, sinó l'interès desmesurat qu'excita. La novela més tonta no es pas men brutidora com les baixes formes de la literatura religiosa excitant; y la pitjor novel·la no es pas tan corruptora com la falsa historia, la falsa filosofia o'ls falsos assaigs polítics. Però la millor novela devé perillosa si, mercè a l'excitació que produheix,